

ΚΡΙΤΙΚΗ-ΑΥΤΟΚΡΙΤΙΚΗ

Τι πρέπει να ξέρω

- Ορισμός-συνώνυμο, αντώνυμο
- Μορφές/είδη
- Αποτελέσματα
- Προϋποθέσεις για άσκηση εποικοδομητικής κριτικής
- Γιατί είναι αναγκαία η κριτική στη σύγχρονη εποχή;
- Πώς μπορεί να καλλιεργηθεί η κριτική ικανότητα
- Συσχετισμοί εννοιών: Τύπος και κριτική, δημοκρατία, ελευθερία και κριτική

Κριτική-αυτοκριτική επιμέλεια: Μαρία Κάππου

<p>Ορισμός</p> <p>Συνώνυμο</p> <p>Αντώνυμο</p>	<p>Πρόκειται για διανοητική ικανότητα</p> <p>Κριτική είναι η προσεκτική και τεκμηριωμένη αξιολόγηση</p> <ul style="list-style-type: none"> • απόφασης • ή ενέργειας, • γνώσεων, • ιδεών, • αξιών, • θεσμών, • προσώπων • καλλιτεχνικών και επιστημονικών έργων <p>και οτιδήποτε άλλου που άμεσα ή έμμεσα μπορεί να ενδιαφέρει τον άνθρωπο</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ικανότητα αξιολόγησης → αμφισβήτηση • Έλλειψη κριτικής, ακρισία → εφησυχασμός, παθητικότητα
<p>Διευκρινίσεις</p>	<p>Όταν λέμε ότι ο άνθρωπος κρίνει, εννοούμε ότι μπορεί</p> <ul style="list-style-type: none"> • να διευκρινίζει τι είναι ή τι δεν είναι κάτι, • να συγκρίνει και να βρίσκει σε τι μοιάζουν και σε τι διαφέρουν, ποια πλεονεκτήματα και ποια μειονεκτήματα έχουν δυο ή περισσότερα αντικείμενα, γεγονότα, καταστάσεις, έννοιες ή πρόσωπα, • να βρίσκει ποια σχέση έχει η αιτία με το αποτέλεσμα, το ερέθισμα με την αντίδραση.
<p>Μορφές/είδη</p>	<p>Ως προς το αντικείμενο κριτικής</p> <ul style="list-style-type: none"> • Αυτοκριτική • Κοινωνική κριτική • Κριτική έργων τέχνης, βιβλίων, πολιτιστικών εκδηλώσεων, ταινιών, μουσικής κ.λπ. • Αξιολόγηση επιστημονικών επιτευγμάτων • Αξιολόγηση στο σχολείο (μαθητές-καθηγητές) • Στον αθλητισμό • Στην πολιτική ([πολιτικές αποφάσεις, προγράμματα κ.λπ.) • Στην εργασία <p>Ως προς τα κίνητρα, τις σκοπιμότητες ή τις διαθέσεις</p> <ul style="list-style-type: none"> • Αρνητική, δυσμενής (αποδοκιμασία, επισήμανση αδυναμιών, σφαλμάτων, παραλείψεων) • Θετική, ευμενής (αναγνώριση, επιβράβευση, επιδοκιμασία) • Καλοπροαίρετη (φιλική διάθεση, αγαθές προθέσεις) • Κακοπροαίρετη, κακόβουλη, επικριτική (προσβολές, εξευτελισμός, υποτίμηση, μείωση, απαξίωση, κακοήθειες) • Εποικοδομητική (αντιπροτάσεις)
<p>Διευκρινίσεις</p>	<p>Εποικοδομητική/καλοπροαίρετη κριτική</p> <p>δεν αρκείται μόνο στην επισήμανση μόνο των αδύνατων σημείων, αλλά προχωρεί πιο πέρα: ελέγχει, απορρίπτει, αλλά και αντιπροτείνει. Δεν περιορίζεται μόνο στην ανάδειξη των αδυναμιών, αλλά παραθέτει εκτιμήσεις και στοιχεία αδιάσειστα, προωθεί ιδέες και λύσεις, για να διορθωθούν τα κακώς κείμενα.</p>

Κριτική-αυτοκριτική επιμέλεια: Μαρία Κάππου

<p>Αποτελέσματα</p>	<p>Χάρη στην κριτική εξελίσσεται ο άνθρωπος και ολοκληρώνεται ως προσωπικότητα, αφού δεν δέχεται άκριτα τα μηνύματα του περιβάλλοντος, αλλά έχει την ικανότητα να τα φιλτράρει, να αμφισβητεί και να αντιμετωπίζει τα πάντα με σκεπτικισμό.</p> <p>Άνθρωπος (βελτίωση, ολοκλήρωση)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Πνευματική ανάπτυξη • Αυτογνωσία, αυτοέλεγχος, αυτοκυριαρχία • Ηθικοποίηση • Κοινωνικοποίηση <p>Χάρη στην κριτική εξελίσσεται κάθε τομέας της ανθρώπινης δραστηριότητας, ανανεώνεται και προωθείται αδιάκοπα ο πολιτισμός</p> <p>Κοινωνία-πολιτισμός (πρόοδος, εξέλιξη)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Συνεργασία, επίλυση προβλημάτων • Αξιοκρατία • Πολιτική • Εθνική αυτογνωσία • Διεθνείς σχέσεις • Οικονομική πρόοδος • Επιστημονική πρόοδος • Ανάπτυξη τεχνών
<p>Προϋποθέσεις</p>	<p>Πνευματικά</p> <ul style="list-style-type: none"> • Κριτική ικανότητα • Λογική και όχι συναίσθημα-πάθη-παρορμήσεις • Ευρύτητα πνεύματος-όχι προκαταλήψεις • Γνώση του αντικειμένου • Αδιάσειστα στοιχεία, τεκμήρια • Ισχυρή επιχειρηματολογία • Αντιπροτάσεις • Δίκαια και ορθολογιστικά κριτήρια <p>Ηθικά</p> <ul style="list-style-type: none"> • Αντικειμενικότητα • Υπευθυνότητα • Αμεροληψία, χωρίς εμπάθειες, εγωισμούς • Επιείκεια • Ευαισθησία και σεβασμός του κρινόμενου <p>Ψυχικά</p> <ul style="list-style-type: none"> • Παρρησία • Τόλμη • Ευγένεια
<p>Εξωτερικές συνθήκες</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Δημοκρατία • Ελευθερία • Πλουραλισμός • Παιδεία • Φορείς κοινωνικοποίησης
<p>Ο κρινόμενος</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Να ακούει με προσοχή, χωρίς εγωιστική διάθεση και αλαζονία • Να διακρίνει την αντικειμενική και την καλοπροαίρετη από την κακόβουλη • Να ελέγχει την αξιοπιστία των παρατηρήσεων • Να έχει διάθεση βελτίωσης, ικανότητα αυτοκριτικής • Να παραδέχεται τα σφάλματά του και τις αδυναμίες του

Πηγές

<http://documents.tips/d>

giatheoritikous.blogspot.g

<http://docplayer.gr/>

ΚΡΙΤΗΡΙΑ

Περί κριτικής ως λειτουργίας κοινωνικής

Εκείνος που ασκεί κριτική είναι πιθανό να αντιμετωπίσει οργή και **αντίλογο** από τους αποδέκτες της κριτικής, γιατί τους χάλασε τα... σχέδια, μπορεί όμως και να ακούσει λόγια ευγνωμοσύνης από άλλους, γιατί τους άνοιξε τα μάτια. Δεν αποκλείεται, επίσης, να ακούσει ευχαριστίες από το σύνολο της κοινωνίας, επειδή με την κριτική του συνέβαλε σε **βελτιωτικές παρεμβάσεις** πάνω στις αρχικές ενέργειες, οι οποίες **προωθούν** το συλλογικό συμφέρον και ενισχύουν την κοινωνική συνοχή.

Η άσκηση νηφάλιας, ανυστερόβουλης, τεκμηριωμένης και εποικοδομητικής κριτικής αποτελεί λειτουργήμα ευεργετικό για την κοινωνία. Αυτό σημαίνει ότι το πρόσωπο που κρίνει ακολουθεί ή διαμορφώνει ορισμένες βασικές αρχές – κανόνες, που **λειτουργούν** ρυθμιστικά στη σκέψη του και στην έκφρασή του. Τέτοιες αρχές ή κανόνες (πέρα από ό,τι ορίζουν οι νόμοι της κοινωνίας εθιμικά ή νομοθετικά) μπορούν να αποτελέσουν οι παρακάτω σκέψεις.

Καταρχάς, γράφω κριτική για θέματα που μου είναι οικεία από σπουδές ή εμπειρία, όταν νομίζω ότι οι ενέργειες άλλων δεν είναι «σωστές». Κίνητρα κριτικής δεν είναι το συμφέρον του εγώ ή του φίλου, ούτε η μείωση του Άλλου ή η βλάβη των συμφερόντων του, αλλά το κοινό καλό ή αυτό που μπορεί να ωφελεί κάποιον χωρίς να βλάπτει τους υπόλοιπους. Η κριτική μου δεν έχει προσωπικό χαρακτήρα ούτε εκφράζει φιλία ή αντιπαλότητα προς τον κρινόμενο. Κρίνω το θέμα, το περιστατικό, τη ρύθμιση, με κριτήριο αυτό που θα προκύψει για την κοινωνία, για μια ομάδα ή για κάποια άτομα, που έχουν – κατά τον νόμο ή τη γνώμη μου - δικαίωμα καλύτερης μεταχείρισης.

Επιπλέον, για να κρίνω μια ενέργεια, μια απόφαση ή μια ρύθμιση, οφείλω να μελετήσω προσεκτικά τα δεδομένα, να μπορώ να εκτιμήσω αυτά που προβάλλονται από τους δρώντες ως επιδίωξη και να διαβλέψω άλλα ενδεχόμενα που θα προκύψουν, σύμφωνα πάντα με τη γνώμη μου, πιθανόν βλαπτικά για τους αποδέκτες. Και όταν ακόμα διαβλέπω βλαπτικές επιπτώσεις και θύματα από την κρινόμενη ενέργεια, απόφαση ή ρύθμιση, δεν μπορώ να καταλογίσω κακή πρόθεση, αλλά επιχειρώ να δείξω πειστικά το διαφαινόμενο βλαπτικό αποτέλεσμα, όπως προέκυψε από την προσεκτική μελέτη των δεδομένων.

Ωστόσο, ακόμα κι αν είμαι βέβαιος για την ορθότητα των απόψεών μου και την αξιοπιστία των στοιχείων που διαθέτω, δεν μπορώ να αποκλείσω την πιθανότητα να μου διαφεύγει κάτι ή να μην έχω σωστά ερμηνεύσει ή αξιολογήσει τα δεδομένα ή ακόμα να μην έχω οδηγηθεί σε σωστές προβλέψεις. Οφείλω, επίσης, να χρησιμοποιώ ευπρεπή γλώσσα, όποιο κι αν είναι το περιεχόμενο της κριτικής μου. Ο έπαινος και ο ψόγος κατανοούνται πιο εύκολα, αν διατυπώνονται με απλότητα, με σαφήνεια και με ευπρέπεια λόγου.

Επειδή, τέλος, ενδέχεται να ακούσω κι εγώ κριτική για τις πράξεις μου ή για τις θέσεις μου στην κριτική που ασκώ, οφείλω να έχω διαμορφώσει τις εξής αρχές αντιμετώπισης. Η κριτική γίνεται πληρέστερο κοινωνικό λειτουργήμα, όταν ασκείται και από άλλους. Είναι, επομένως,

Κριτική-αυτοκριτική επιμέλεια: Μαρία Κάππου

απόλυτα σεβαστό δικαίωμα όχι μόνο να κρίνουμε, αλλά και να μας κρίνουν. Οφείλω να ευχαριστώ εκ προοιμίου για την τιμή που μου κάνει όποιος κρίνει τις ενέργειές μου με ανάλογο ήθος, εφόσον κρίνω ότι ευσταθεί η κριτική του. Για όποια σημεία, ωστόσο, κρίνω ότι δεν ευσταθούν, θα πρέπει να δώσω τις αναγκαίες διευκρινίσεις, ώστε να αρθεί η τυχόν παρανόηση.

Φ. Κ. Βώρος (2002). Περί Κριτικής. Από την ιστοσελίδα του συγγραφέα (διασκευή).

ΘΕΜΑΤΑ

A. Να γράψετε την περίληψη του κειμένου σε 80 – 100 λέξεις.

(μονάδες 20)

B1. Με ποια επιχειρήματα τεκμηριώνει ο συγγραφέας την άποψη ότι η άσκηση εποικοδομητικής κριτικής αποτελεί λειτουργία ευεργετική για την κοινωνία; Να γράψετε την απάντησή σας σε μία παράγραφο (60 – 80 λέξεις).

(μονάδες 10)

B2a. Να δείξετε πώς επιτυγχάνεται η συνοχή ανάμεσα στην τέταρτη (Επιπλέον... των δεδομένων) και στην πέμπτη παράγραφο (... ευπρέπεια λόγου) του κειμένου.

(μονάδες 3)

B2β. Να αιτιολογήσετε την απάντησή σας.

(μονάδες 2)

Γ1. Να γράψετε μία παράγραφο 50-60 λέξεων, χρησιμοποιώντας με όποια σειρά επιθυμείτε τις ακόλουθες λέξεις/φράσεις του κειμένου (επισημαίνονται και στο κείμενο με έντονη γραφή): αντίλογο, βελτιωτικές παρεμβάσεις, προωθούν, λειτουργούν, ευπρέπεια λόγου (μπορείτε να διαφοροποιήσετε τον γραμματικό τύπο, δηλαδή την πτώση, τον αριθμό, το γένος, το ρηματικό πρόσωπο κ.λπ.).

(μονάδες 10)

Γ2. Για ποιον λόγο ο συγγραφέας χρησιμοποιεί το α' ενικό πρόσωπο στις παραγράφους στις οποίες αναπτύσσει τις θέσεις του για τις αρχές της κριτικής (Καταρχάς... τυχόν παρανόηση);

(μονάδες 5)

Γ. Παραγωγή λόγου

Το σχολείο σας οργανώνει μια συνάντηση μαθητών-εκπροσώπων των σχολικών μονάδων της περιοχής σας. Στο πλαίσιο της εκδήλωσης αυτής να παρουσιάσετε μια εισήγηση σχετικά με την αξία της εποικοδομητικής κριτικής στη ζωή γενικά και ειδικότερα να σχολιάσετε τις συνέπειες της αξιολόγησης στο σχολείο.

Κριτική-αυτοκριτική επιμέλεια: Μαρία Κάππου

Η κριτική σκέψη και η αναγκαιότητά της
του δρος Νικολαου Πετρουλακη, παιδαγωγού - συμβούλου του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΚΕΙΜΕΝΟ	ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ
<p>[...]Το πρόβλημα της «κριτικής σκέψης» απασχολεί τα τελευταία χρόνια τους παιδαγωγούς, που καταβάλλουν προσπάθεια να πείσουν τους δασκάλους, αλλά και τους εξεταστές, να αποφύγουν την παραδοσιακή νοοτροπία και να ζητούν από τους μαθητές προϊόντα μόνο της απομνημόνευσής τους. Πολύς λόγος γίνεται σήμερα για προσέγγιση της γνώσης με κριτική σκέψη, για γόνιμη σκέψη, δημιουργική σκέψη, διδακτικές προσεγγίσεις της κριτικής σκέψης, διδακτικές τεχνικές για την καλλιέργεια κριτικής σκέψης κ.ά.[...]</p> <p>Οι διαστάσεις της κριτικής σκέψης προσδιορίζονται στον νοητικό χώρο.[...]. Όταν ο μαθητής εκφράζει απλώς συναισθηματικές του καταστάσεις, υποκειμενικές του θέσεις, χωρίς να αιτιολογεί τις απόψεις του, ή χωρίς να παρουσιάζει αποδείξεις για την αλήθειά τους, χωρίς να αναφέρεται σε πιθανές αντίθετες θέσεις, χωρίς να εκφράζει ποικιλία άλλων απόψεων, δεν σκέπτεται κριτικώς...</p> <p>Στη διαδικασία της σκέψης ο κάθε άνθρωπος συνενώνει υπάρχοντα στοιχεία, αξιοποιεί τις δεξιότητες και ικανότητές του, στην προσπάθεια να λύσει κάποιο πρόβλημα. Αν δεν υπάρχει πρόβλημα δεν υπάρχει κριτική σκέψη. Η κριτική σκέψη, επειδή συνεπάγεται νοητική εργασία και συναισθηματική εγρήγορση επί ενός συγκεκριμένου θέματος και επειδή είναι το συνολικό προϊόν της πείρας μας, των ιδεών μας, της κοσμοθεωρίας μας, θεωρείται δημιουργία, μια παραγωγική εργασία, μια καινούργια γνώση, μια οικοδομή. Η κριτική σκέψη είναι, με λίγα λόγια, μια δημιουργία του σκεπτόμενου νου και όταν η δημιουργία αυτή ενταχθεί στον γνωστικό μας πλούτο, αφομοιούμενη, θα είναι ένα επιπλέον όπλο στη διάθεσή μας, για να λύσουμε μελλοντικά προβλήματα.</p> <p>Η κριτική σκέψη υποβοηθά στην επικοινωνία μας με τους άλλους ανθρώπους. Κριτικός συνομιλητής είναι εκείνος ο οποίος προσπαθεί να συμβιβαστεί θετικώς ή αρνητικώς με το αντικείμενο κάθε συζήτησης... Ο άνθρωπος χωρίς κριτική σκέψη δεν είναι καλός ομιλητής, ούτε καλός αναγνώστης κειμένου. Ο καλός συζητητής ή αναγνώστης ή ακροατής, πρέπει την ίδια στιγμή που ενεργεί με τις ιδιότητες αυτές να λύνει κάποιο πρόβλημα επικοινωνίας και τότε πετυχαίνει την αποτελεσματική επικοινωνία. Η κριτική σκέψη είναι επίσης απαραίτητη στη συνεργατική μάθηση. Χωρίς την κριτική σκέψη, η συνεργατική μάθηση είναι μια ψευτομάθηση. Ο,τι ακούμε ή ό,τι διαβάζουμε πρέπει να τα θέτουμε στον έλεγχο της κριτικής σκέψης και να μη γινόμαστε θύματα των επιτήδειων απατεώνων ή των κερδοσκόπων διαφημιστών.</p> <p>Τα ουσιαστικά χαρακτηριστικά του κόσμου, στον οποίο θα εισέλθουν οι μαθητές μας, είναι η συνεχώς αυξανόμενη αλλαγή σε όλες τις περιοχές της ανθρώπινης δραστηριότητας και των κοινωνικών φαινομένων, ο πολλαπλασιασμός καθημερινώς των πληροφοριών, που γρήγορα θεωρούνται απαρχαιωμένες και η καθημερινή αναδόμηση, επανεξέταση και δοκιμασία των ιδεών. Στον κόσμο αυτό κανείς δεν μπορεί να ζήσει επιμένοντας στον πάγιο τρόπο τού σκέπτεσθαι. Τέτοιο πρόβλημα δεν συνάντησε ο άνθρωπος στη διάρκεια των χιλιετιών που πέρασαν. Η εκπαίδευση δεν είχε αντιμετωπίσει τέτοιο πρόβλημα ποτέ κατά το παρελθόν. Το λειτουργήμα του εκπαιδευτικού βρίσκεται μπροστά σε μια</p>	

Κριτική-αυτοκριτική επιμέλεια: Μαρία Κάππου

χωρίς προηγούμενο πρόκληση... Οι δάσκαλοι, σήμερα, καλούνται να κάμουν εκείνο το οποίο καμιά προηγούμενη γενιά εκπαιδευτικών δεν είχε κάμει... Ας ελπίσουμε πως οι εκπαιδευτικοί όλων των βαθμίδων θα έχουν τη διορατικότητα και τη γενναιότητα να εννοήσουν τα πράγματα ως έχουν και να μεταρρυθμίσουν αναλόγως την όλη σχολική ζωή.

ΠΗΓΗ: εφημ. [ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ](#), 1-1-2008

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

A. Να γραφεί η περίληψη του κειμένου (100-120 λέξεις)

B1. «Ό,τι ακούμε ή ό,τι διαβάζουμε πρέπει να τα θέτουμε στον έλεγχο της κριτικής σκέψης και να μη γινόμαστε θύματα των επιτήδειων απατεώνων ή των κερδοσκόπων διαφημιστών.»
Να αναπτύξετε το περιεχόμενο του αποσπάσματος σε 70-80 λέξεις.

B2. Στις παρακάτω προτάσεις να μετατρέψετε την ενεργητική σε παθητική σύνταξη.

1. Στη διαδικασία της σκέψης ο κάθε άνθρωπος συνενώνει υπάρχοντα στοιχεία, αξιοποιεί τις δεξιότητες και ικανότητές του, στην προσπάθεια να λύσει κάποιο πρόβλημα
2. Η κριτική σκέψη υποβοηθά στην επικοινωνία μας με τους άλλους ανθρώπους.
3. Η εκπαίδευση δεν είχε αντιμετωπίσει τέτοιο πρόβλημα ποτέ κατά το παρελθόν.

B3.

προσδιορίζονται, καλλιέργεια, απαραίτητη, απαρχειωμένες: Να γράψετε τα συνώνυμα των λέξεων.

εργασία, κριτική, δημιουργία, γνωστικό: Να γράψετε για κάθε λέξη μία παράγωγη σύνθετη λέξη.

Γ. Παραγωγή λόγου

Το σχολείο σας οργανώνει μια συνάντηση μαθητών-εκπροσώπων των σχολικών μονάδων της περιοχής σας. Στο πλαίσιο της εκδήλωσης αυτής να παρουσιάσετε μια εισήγηση σχετικά με την αναγκαιότητα της κριτικής ικανότητας του εφήβου και τους τρόπους με τους οποίους μπορεί αυτή να καλλιεργηθεί στη σύγχρονη κοινωνία της πληροφορίας. (500 έως 600 λέξεις)